

УДК 377:147.167.7

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ РЕФЕРЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Сергєєва О.В.

Стаття досліджує проблеми професійної підготовки перекладачів у Великій Британії та їхнього працевлаштування після закінчення університету. У статті розглянуто особливості вищої професійної освіти майбутніх перекладачів, напрями їхньої професійної підготовки та недоліки законодавчої бази підтримки діяльності професійних перекладачів.

Ключові слова: напрями підготовки британських перекладачів, працевлаштування, усний перекладач, письмовий перекладач, програми навчання перекладачів, оплата праці перекладача.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ми живемо в епоху глобалізації, тобто інтеграції економічних, політичних і культурних систем у всесвітньому масштабі. Інформаційні та фінансові зв'язки стали більш вільними, товари та послуги, вироблені в одній частині світу, є доступними в інших частинах.

Професія перекладача також змінилася в результаті стрімкого розвитку глобалізації. Відстані та національні кордони зникають, а полімовність залишається. Індустрія перекладу стала частиною системи міжнародного зв'язку, розвиток якого відбувається надзвичайно швидко останнім часом. Згідно з оцінкою Канадської асоціації перекладачів світовий ринок перекладу зростає на 15-25% щорічно. Особливо швидко зростає ринок технічного перекладу, де щорічний приріст оцінюється у 30%. Проте, на світовому ринку перекладу з'явилися нові проблеми, пов'язані із залученням усе більшої кількості людей в галузь перекладацьких послуг, причому часто-густо непрофесіоналів.

Чи може людина-непрофесіонал бути гарним перекладачем? Які існують особливості підготовки перекладачів у світі, зокрема у Великій Британії? Що чекає на перекладача після закінчення навчання? На ці та інші питання ми спробуємо знайти відповіді у цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Відомі вітчизняні та зарубіжні науковці Н. Абашкіна, А.Алексюк, І.Задорожна, Ю. Кіщенко, М.Лещенко, О. Локшина, Є. Москаленко, О.Овчарук, О. Плахотник, Л. Пуховська, О. Рибак, Г.Степенко, І.Тараненко та інші досліджували загальнопедагогічний досвід зарубіжної професійної освіти. У другій половині ХХ століття особливості вищої професійної освіти Великої Британії досліджувалися Г.Агаповою, Г.Андрєєвою, Н. Бідюк, Н. Воскресенською, Є. Лисовою, Т.Мойсеєнко, М.Соколовим та іншими. Початок ХХІ століття у вітчизняній порівняльній та професійній педагогіці став періодом ретельного вивчення педагогіки вищої освіти Великої Британії і, зокрема, професійної підготовки фахівців з перекладу. Дослі-

дженнями у цьому напрямі займалися Т. Ганічева, Ю.Кіщенко, Р.Кріс, О.Павлик, А. Парінов, Е. Пім, Б.Рубрехт, А.Янковець, Н.Яцишин тощо.

Усі вказані вище науковці досліджували загальні теоретичні та організаційні положення підготовки майбутніх перекладачів. Уважного ставлення дослідників останнім часом вимагає питання практичної спрямованості професійної підготовки та конкурентоспроможності фахівців з перекладу на ринку праці Великої Британії. Не були об'єктом спеціального вивчення можливість здобуття подвійної спеціальності (перекладач-референт) та особливості вузькогалузевої професійної підготовки майбутніх перекладачів.

Формулювання цілей статті. У пропонованій статті ми поставили за мету визначити основні програми підготовки майбутніх перекладачів в університетах Великої Британії та дослідити практичні можливості працевлаштування випускників цих вишів на британському ринку праці. Завданням статті є вивчення особливостей професійного навчання перекладачів та простежити законодавчу основу подальшої їхньої професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загально відомо, що у наш час близько 215 вишів готують перекладачів у Європі. У Великій Британії таких закладів 33, хоча до недавнього часу їх було лише п'ять. Дев'ятнадцять із сучасних університетів готують усних перекладачів (interpreters), решта – письмових (translators). Зокрема, програми підготовки усних перекладачів існують в Батському університеті, Единбурзькому університеті Геріота Вотта, Лідському університеті, у Лондонському столичному університеті, Міддлсекському університеті (м.Лондон), Манчестерському університеті, Ньюкаслському університеті, Солфордському університеті тощо. Програми підготовки письмових перекладачів існують в таких університетах: Шеффілдському, Суррейському, Бристольському, Суонсійському, Ворвікському, Вестмінстерському Лондонському, Естонському, Бірмінгемському, Батському тощо [3, с.7-8].

Аналіз навчальних програм низки навчальних закладів, що готують перекладачів, дозволяє стверджувати, що навчальна підготовка з означеної спеціальності там зводиться лише до мовної підготовки, що, на нашу думку, є неправильним. Ці факти переконують у тому, що навчання професійно зорієнтованому перекладу можуть здійснювати лише практикуючі перекладачі вищої кваліфікації, яких у Великій Британії замало. Загально відомо, що в університетах цієї країни викладачів перекладу поки що не готують. Очевидним є те, що лише знання іноземної мови недостатньо для вирішення цього завдання. Щоб покращити ситуацію, варто використовувати американський досвід, коли на посади

викладачів перекладу приймають лише фахівців з вищою освітою, на конкурсній основі за дуже жорсткими правилами, серед яких обов'язковою є довготривала практика у країні, мова якої вивчається [4, с.123-132]. Результатом цих заходів є висока якість професійної підготовки фахівців в американських університетах.

Загальновідомо, що у Великій Британії користуються досвідом європейських країн, тобто, існують два напрями професійної підготовки перекладачів. По-перше, абітурієнт може поступити на перекладацький факультет одного з університетів. По-друге, можна навчатися в одному з приватних або державних інститутів іноземних мов.

Кожний навчальний заклад розробляє і впроваджує власні програми професійної підготовки перекладачів. Узагальнюючи існуючі підходи в аналізі таких програм, ми можемо стверджувати, що всі вони можуть відповідати двом типам: вузькопрофесійному та загальнопрофесійному.

Наприклад, у Лондонському університеті іноземних мов програма підготовки перекладачів розрахована на три роки (лише студенти, які навчаються на російському відділенні, навчаються 4-5 років, оскільки спочатку протягом першого-другого року навчання вони здобувають початкові знання з російської мови). Під час навчання за програмою підготовки перекладачів студент повинен обрати один з обов'язкових курсів. Перший полягає у тому, що студент вивчає дві іноземні мови та спеціальну дисципліну (право, природничі науки, техніка, економіка). Другий курс вимагає вивчення однієї іноземної мови та двох спеціальних дисциплін. Після завершення останнього року навчання студент допускається до складання письмового державного іспиту, який полягає у здійсненні перекладу складних текстів загальної тематики та текстів з фахової тематики з першої іноземної мови і навпаки. Також студент повинен написати твір іноземною мовою і скласти іспит з "юридичної та адміністративної термінології" англійською мовою. Після того, як студент склав письмовий іспит, його допускають до усного іспиту, під час якого протягом 90 хвилин він повинен дати відповідь на запитання з країнознавства та фахової дисципліни, а також на загальномовні запитання. Він повинен перекласти два друкованих тексти та діалоги екзаменаторів. При цьому один друкований текст та діалог містить лексичний матеріал однієї з фахових дисциплін [2].

Студенти також мають можливість здати іспит на усного перекладача. Такий іспит вимагає усного перекладу двох доповідей з англійської і навпаки і більш складного діалогу. Іспит з другої іноземної мови, що вимагає письмовий переклад другою іноземною і навпаки та диктант, студенти складають на передостанньому році навчання.

Як свідчать результати аналізу даних статистики працевлаштування, що ведеться британськими університетами, які готують майбутніх перекладачів, та матеріалів служб соціального захисту та працевлаштування, після закінчення інституту та отримання диплому (свідоцтва) випускник може подати до суду заяву щодо прийняття присяги. Лише після прийняття присяги перекладач-початківець має право отримати стандартизовану печатку, що підтверджує автентичність його перекладів. Ті, хто хоче займатися усним перекладом більш інтенсивно, можуть вступити на курси підвищення кваліфікації у галузі синхронного та послідовного перекладу. Синхронним перекладом також можна займатися навчаючись на останньому курсі. Кінцевою метою двохрічного навчання є складання іспиту на перекладача-синхроніста вищої кваліфікації [2].

Прийнято вважати, що перекладачі-випускники університетів можуть працювати у багатьох галузях. Багато хто відкриває власні бюро (хоча для цього вимагається досвід роботи, база клієнтів, наявність технічного обладнання: комп'ютер, модем, факс, авто-відповідач).

Очевидним є той факт, що існує і другий класичний вид професійної діяльності перекладача-випускника університету – це робота на посаді перекладача на фірмі, в нотаріальній конторі, у різноманітних відомствах. Але, як свідчить статистика, отримавши широку освіту у багатьох галузях, перекладачі влаштовуються на роботу, не пов'язану безпосередньо з перекладацькою діяльністю. Наприклад, перекладачі працюють редакторами у

видавництвах, організують культурні заходи, семінари, наради тощо, беруть участь у розробці комп'ютерних програм (до речі, вивчення комп'ютерної термінології та роботи на комп'ютері є обов'язковою дисципліною у багатьох британських вишах, що готують перекладачів) [3, с.41].

Окремим питанням дослідження є вивчення особливостей професійної діяльності технічних перекладачів. Прийнято вважати, що неодмінною умовою успішного працевлаштування таких фахівців є висока компетентність принаймні у двох, відмінних одна від одної галузях діяльності. Перекладач повинен бути компетентним лінгвістом, тобто добре знати як мову перекладу, так і свою рідну, мати власні публікації у засобах ЗМІ або фахових виданнях (це вважається критерієм вільного володіння рідною мовою). Він повинен вміти легко та вільно висловлювати власні думки рідною мовою, інакше він не зможе зробити адекватний переклад, навіть зрозумівши зміст оригіналу, [1, с.46-47]. Але найголовнішими умовами успішного працевлаштування технічного перекладача є технічна освіта і досвід роботи за отриманою спеціальністю.

Існує твердження, що перекладачі-філологи можуть займатися і технічним перекладом. З цим не можна погодитися, оскільки результатом їхньої діяльності буде неякісний, неточний, навіть небезпечний для подальшої діяльності фірми переклад. Зауважимо, що технічна мова у кожній галузі є унікальною. Скоріше це жаргон, зрозумілий лише працівникам даної галузі. Загальновідомо, що вивчити жаргон іноземної мови неможливо, оскільки їх існує безліч: жаргон школярів немає нічого спільного з жаргоном портових робітників, а останній несхожий на жаргон байкерів. Очевидним той факт, що термінологія жаргонів змінюється настільки швидко, що жодні словники, у тому числі й електронні, не встигають за цими змінами. Лише компетентний професійний перекладач може адекватно та фахово зробити переклад.

Ці факти переконують у тому, що визначити значення праці перекладача досить складно. Спочатку необхідно констатувати, що професія перекладача у Великій Британії не має правового захисту. Перекладачем може назвати себе кожний. Для відкриття перекладацької фірми, перекладу текстів, не підтвердження печаткою фахівця, непотрібно ніяких ліцензій. Останні десятиліття Спілка перекладачів Британії виступає за те, щоб для здійснення перекладацької діяльності видавався дозвіл лише тим, хто навчався на відповідних спеціальностях [3, с.42]. **Негативним наслідком** для формування престижу професії перекладача є той факт, що псевдоперекладачі псують репутацію професіоналів і демпнують ціни на ринку перекладів. Зауважимо, що фірми, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю, добре знають, наскільки важливий якісний переклад. Вони цінують працю кваліфікованого перекладача і готові високо оплачувати його знання і досвід.

Загальновідомим є факт, що існують певні умови оплати праці перекладачів. Найнижче оцінюються літературні переклади. Оплата праці перекладача залежить від мови, з якої здійснюється переклад, складності тексту, стажу роботи. Середня розцінка для фахових текстів складає приблизно 1-2 британських фунтів за рядок тексту. Найбільш складним і тому найдорожчим вважається усний, особливо синхронний переклад. Він оплачується у сумі 300-400 фунти стерлінгів за повний робочий день, виключаючи податки. Середньо статистична заробітна платня професійного перекладача з вищою освітою складає 1500-3000 фунтів на місяць.

Висновки. Результати дослідження підтверджують справедливості думки, що підготовка професійних перекладачів у Великій Британії здійснюється за європейськими стандартами, які є мало-ефективними в окремих питаннях. Існуючі програми професійної підготовки перекладачів мають великий потенціал, але відсутність юридичного захисту професійності перекладачів на ринку відповідних послуг створює низку проблем з працевлаштуванням випускників. Є очевидним, що в економіці Великої Британії намічається тенденція до відповідного оцінювання праці перекладачів, але ця тенденція повинна подолати застарілі штампи у ставленні до важливості адекватного перекладу та його значущості для успішного розвитку бізнесу. Ймовірним рішенням цієї

проблеми є надання можливості студентам отримувати подвійну спеціалізацію, наприклад, перекладачів-референтів (translation assistants) і практична диференціація спеціальності переклад

(переклад конференцій, аудіовізуальний переклад, медичний, технічний переклад тощо). Вивчення цієї диференціації є подальшим напрямом нашого дослідження.

Література

1. Константинова Н.А. Подготовка переводчиков в сфере профессиональной коммуникации – важный элемент интеграции национальных систем образования / Н.А.Константинова, И.Д.Михеев // Современные проблемы науки и образования. – 2006. – № 4. – С. 46-47.
2. Подготовка и работа профессиональных переводчиков в Англии. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.langinfo.ru/index.php?sect_id=862>. – Мова рос.
3. Brennan J. The employment of UK graduates: comparisons with Europe and Japan / J.Brennan, B.Johnston, B.Little, Tarla Shah and Alan Woodley. – London: The Open University Centre for Higher Education Research and Information, 2010. – 45 p.
4. Smithers A. All Our Futures: Britain's Education Revolution / Alan Smithers / A Dispatches Report on Education – London : Channel 4 Television, 1993. – 341 p.

Сергеева Е.В.

Профессиональная подготовка переводчиков референтов в университетах Великобритании

Статья исследует проблемы профессиональной подготовки переводчиков в Великобритании и их трудоустройства после окончания университета. В статье рассматриваются особенности высшего профессионального образования будущих переводчиков, направления их профессиональной подготовки и недостатки законодательной базы поддержки деятельности профессиональных переводчиков.

Ключевые слова: направления подготовки британских переводчиков, трудоустройство, устный переводчик, письменный переводчик, программы обучения переводчиков, оплата работы переводчика.

Sergeyeva O.V.

Professional training of interpreters-referents in British universities

The article explores the problems of vocational training of interpreters and translators in the United Kingdom and the problems of the graduates' employment. The article studies the peculiarities of higher vocational education of future interpreters and translators, branches of their training and disadvantages of legislative basis of support of professional interpreters and translators' work.

Key words: branches of training of British interpreters and translators, employment, interpreter, translator, interpreters and translators' training programs, translator's fees.